

Mióta a kommunista rendszer megbukott és parlamentáris demokráciában élünk, mióta szabadon utazhatunk külföldre, több százezer honfitársunk vett vándorbotot a kezébe, és meg sem állt Londonig, Berlinig, Stockholmig. Döntő többségüknek

eszüik ágában sincs hazatérni. A friss diplomásokat kötéllal sem lehet itthon tartani, fejvesztve rohanak Nyugatra, jóllehet a tömegkommunikáció robbanásszerű fejlődése következtében az információhoz való hozzáférés demokratikusabb lett, mint korábban bármikor. Igaz, ma sem mindegy, hogy valaki Cambridge-ben, vagy mondjuk, a bajai fő-

iskolán koptatja a padot, de ma Baján is megjelenése pillanatában elolvasható a New York Times, a Figaro vagy a Frankfurter Allgemeine Zeitung. Aligha kétséges, hogy honfitársaink döntő hányada nem szellemi javakért, hanem az afrikai és ázsiai bevándorlókhoz hasonlóan a kényelmesebb élet reményében, végső soron pénzért távozik az országból.

Akik ma elmennek, elképzelni sem tudják, hogy mire számíthatott 1968 Magyarországon egy felnőt, önálló életét kezdő értelmiségi, mint például Monostori Imre, a szegedi József Attila Tudományegyetemen szerzett magyar-történelem szakos tanári diplomájával a zsebében. Bele kellett törődnie, hogy az életét minden bizonnyal a szocializmus keretei között kell leélnie – ne feledjük, Prága utcáin azon a nyáron szovjet tankok „frissítették” a levegőt –, hogy jó esetben háromévente egyszer utazhat majd külföldre, és ha a szájától elvonja a falatot, még múzeumra is futja a vékony valutakezretből. Mielőtt megszólalt, lopva körül kellett néznie, hogy vannak-e illetéktelenek a közelben, mert aki kivált a masszából, azaz gondolkodni merészelt, azt lehallgatták, megfigyelték. Olvasni pedig, olvasni meg kellett tanulnia a sorok között. Barátságtalan világ volt, de mégis könnyebb, mint Erdélyben, mert nálunk a tanárok legalább megválaszthatták, hogy melyik iskolába adják be pályázatukat. Tényleg mi voltunk a legvidámabb barakk! Monostori Imre választott; 1969-ben, szintén tanár feleségével Tatabányán telepedett le. Tatabányát azokban az időkben nem ősi scholáiról, nem főiskolájáról ismerték, hanem – mint nevéből is látszik – bányászataról, szocialista iparáról. Igaz, hogy a klerikális-reakciós Esztergom ellenében kiemelték megyeszékhelyé,

Babus Antal 71

LAPSZERKESZTŐ, IRODALOMTÖRTÉ- NÉS, KÖNYVTÁROS ÉS EGYÉB

Monostori Imre

70. születésnapjára

de ennek ellenére egy mai pályakezdő értelmiségi igényeihez képest Monostori Imre szinte kilátástalan helyzetben kezdte tanári és irodalomtörténeti munkáját. Monostorit azonban kemény fából faragták, sohasem adta meg magát könnyedén, és példaképétől, Németh Lászlótól megtanulta, **72** hogy a gályapadból is lehet laboratóriumot csinálni. Bár kevés tanárnak álma, hogy szakmunkásképző intézetben tanítson irodalmat, Monostorinak ebben a mostoha környezetben sem a diákokkal gyűlt meg a baja, ebből is tudott profitálni. Hatévi tanári munkája tapasztalatait remek című könyvben bocsátotta közre: *A villáskulcshoz nem kell érettségi? Tanulmányok a szakmunkás-utánpótlás műveltségének és művelődésének köréből*. A pártbizottság sofőrjének a lányát azonban végzetes hiba volt megbuktatnia, mert ez pályamódosítási korrekciót – így mondták elvtársi bikkfanyelven – vont maga után: 1975-től a József Attila Megyei Könyvtárban kereste kenyerét.

A város irodalmi életébe hamar bekapcsolódott, az Új Forrásnak, a helyi folyóiratnak 1982–85 között főszerkesztő-helyettese, 1985-től 2009-ig pedig 25 éven át főszerkesztője volt. Kiváló szerzőket sikerült megnyernie a lapnak. Csak néhány nevet említek: Cs. Varga István irodalomtörténészt, az enciklopédikus tudású Vekerdi Lászlót, Fodor András és Nagy Gáspár költőket. De olyan kulturális és politikai potentáttól is kapott cikket, mint Király István, a Kádár-Aczél korszak egyik sűrű eminenciása. Monostori Imrének rengeteget köszönhet az Új Forrás, egyebek között azt is, hogy az eredetileg kéthavonta megjelenő lap 1991 óta évente tízszer lát napvilágot. Monostorinak az sikerült, ami manapság szinte egyik vidéki szerkesztőnek sem: az Új Forrás nem vált a második, harmadik vonalbeli fővárosi, provinciális, „kultúrlegények” fórumává. Mert egy lap nem attól provinciális, hogy vidéki, hanem attól, ha nincs a helyén. Vekerdi László halhatatlan bon mot-jával élve, ha „Heideggerezik a Kilenclyükú híd alatt”. Monostori idején az Új Forrás úgy volt a vidéki magyar értelmiség lapja, hogy közben a főváros is figyelt rá. Sőt, még pártunk és kormányunk is! Tisztelt jelenlévő szerkesztők, írástudók, legyenek szívesek elsárgulni az irigységtől: akit ma köszöntünk, kitörölhetetlenül beírta a nevét a magyar irodalomba. Évszázadok múlva sem lesz ugyanis olyan magyar irodalomtörténet, amelyik a Kádár-rendszer végjátékát tárgyalva ne említse majd meg Nagy Gáspár Nagy Imrét elsírató, óriási botrányt kavart 1984-es versét, az *Öröknyár: elmúltam 9 évest*, valamint közredoját, Monostori Imrét és az Új Forrást!

A folyóirat mellé könyvkiadót is alapított Monostori, és útjára indította az Új Forrás Könyvek sorozatát. Negyven kötetet jelentetett meg, egyebek között olyan kiváló munkákat, mint Vekerdi Lászlótól *A Sorskérdések árnyékában*-t, Lakatos Istvántól a *Németh László betegsége és halálát*.

Időközben könyvtárosi diplomát is szerzett, és a folyóirat-szerkesztéssel, a könyvkiadással párhuzamosan 1990 és 2010 között, 20 esztendeig

igazgatóként irányította a megyei könyvtárat, amit, korát messze megelőzve – ma divatos kifejezéssel élve – tudásközpontként működtetett. Én legalábbis nem ismerek még egy olyan megyei könyvtárat, amelyik a könyvtári feladatok mellett folyóiratnak és könyvkiadónak is háttérrel biztosított.

Az 1985-től 2010-ig terjedő negyedszázad Monostori Imre élet- 73
ének nagy korszaka. Kétségtelen, hogy ebben az időszakban Tatabá-
nya kulturális életét az ő neve fémjelzte.

Rejtély, hogy szerkesztői, kritikusai, könyvtárosi munkája mellett hogyan maradt ideje elmélyült tudományos munkára is. Ma Monostori Imre Németh László első számú szakértője. Első nagy szakmunkája, a *Németh László Tanú-korszakának korabeli fogadtatása* 1989-ben jelent meg, teljes fényében csillantva meg kevesekre jellemző képességét: a mikrofilológia és a távlatos koncepció mesteri ötvözését. Kötetei gyors egymásutánban követték egymást – *Minőség, magyarság, értelmiség; Próbafúrások; Mesterek, kortársak* –, de nem sorolom fel mindegyiket, hiszen nem lexikon-szócikket írok. Kettőt azonban mindenképpen megemlítek: a 2003-as *A Németh László-recepció történeti vázlata* című monumentális tanulmányt és szöveggyűjteményt, valamint 2005-ös alapművét, a *Németh László esszéírásának gondolati alaprtegeit*.

Németh Lászlót a Németh László Társaságnak alapító tagjaként, majd 1997-től elnökeként is szolgálta. A Társaság az ő elnöksége alatt élte fénykorát, Monostorinak orszlánrésze volt benne, hogy 2006-ban Budapesten sikerült felállítani az író első egész alakos köztéri szobrát.

Nyugdíjasként sem tétlenkedik, nem hagyja el magát. Rendszeresen sportol, és amint tavaszodik, kiköltözik a turul szobor közepébe, a hegyoldalban álló házába, és saját maga telepítette szőlőjében, gyümölcsfái alatt dolgozik Németh László legjelentősebb konzervatív vitapartnerének, Szekfű Gyulának a pályaképén. Közben, csak úgy melleleg megír pár tucat alapvető tanulmányt és kritikát, amelyek egybegyűjtve, *Közelítések* címmel éppen az idei könyvhéten jelentek meg.

Kedves Imre! A következő sorokat nem az ünnepi alkalmakkor szokásos, már-már kötelező nagyot- és szépetmondás íratja velem. Te – aki Szentgálpusztán, ahová nem vezetett kövezett bekötőút, ahol nem volt rádió és villany, ahol osztatlan iskolában tanultad a betűvetést, esténként pedig a tanítói lakás petróleumlámpája fényénél bújtad a könyveket – messzebbre jutottál Európába és európaiságban, mint azok, akik szerint Magyarországon csak kalandvágyból marad az ember, akik szerint csak Londonban, Berlinben, Stockholmban lehet élni. Te itthon maradtál, mert tudod, hogy az igazi utazást nem kilométerekben mérik, az igazi utazás a belső utazás. Tudod, hogy innen elmenni megfutamodás, és Te inkább Ady szavait tartod szem előtt:

*Az Élet szent okokból élni akar
S ha Magyarországra dob ki valakit,
Annak százszorta inkább kell akarni.*

74 Kedves Imre, Isten éltesen sokáig!

